

1. **Autor:** ks. Wojciech Cichosz
 2. **Tytuł:** „*Sex or Gender*”. *W poszukiwaniu natury i kultury*
 3. **Źródło:** red. J. Zimny, „Pedagogika Katolicka”, 2012, nr 2 (11), s. 275-278
-

„SEX OR GENDER”. W POSZUKIWANIU NATURY I KULTURY

Jak nigdy dotąd, w obszarze współczesnej humanistyki dużo uwagi poświęca się problematyce tzw. doświadczenia podmiotowości, teorii wykluczenia czy kwestii tożsamości normatywnej i nienormatywnej. Stąd też od kilku już lat tematem nie tylko licznych studiów, ale i związanych z nimi licznych kontrowersji są zagadnienia związane z tematyką natury i kultury, a w tym szczególnie problemu płci biologicznej i płci kulturowej (ang. *Sex* oraz *Gender*). Takie terminy, jak *Gender*, *Queer* czy *LGBT*, kojarzone z wywodzącym się z postmodernizmu szeroko pojętym relatywizmem aksjologiczno-normatywnym i promowaną przez niego (do)wolnością w kształtowaniu osoby ludzkiej w każdym jej wymiarze, przez jednych postrzegane są jako wyraz wzrastającej świadomości w samostanowieniu człowieka (ang. *Self-Promotion*) i szansa uwolnienia go z więzów przestarzałej wizji cywilizacji patriarchalnej (w wielu przypadkach utożsamianej z kulturą judeochrześcijańską), przez innych zaś, jako niebezpieczne odcinanie osoby ludzkiej od jej fundamentów, od prawdy obiektywnej o niej samej (łac. *antropologia divina*) oraz o świecie, stając się wyrazem zagubienia człowieka w oceanie licznych, wzajemnie sprzecznych ze sobą wartości i przekonań.

Na marginesie warto dopowiedzieć, że samo pojęcie *Gender* powstało w USA w latach sześćdziesiątych XX wieku, a do powszechnego użycia weszło w latach dziewięćdziesiątych. Gwoli wyjaśnienia, *LGBT* (ang. *Lesbians, Gays, Bisexuals, Transgenderers*) to skrótowiec odnoszący się do lesbijek, homoseksualistów, osób biseksualnych oraz transgenderycznych jako do całości.

Wobec pojawiających się nowych wyzwań oraz narastających z ich kontekście licznych pytań o człowieka i jego kondycję, dziekan oraz pracownicy naukowo-dydaktyczni Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu – ks. prof. dr hab. Jan Perszon oraz kierownik Zakładu Pedagogiki Pastoralnej ks. prof.

WSKS dr hab. Wojciech Cichosz i dr Krzysztof Pilarz – w dniu 24 maja 2012 roku zorganizowali ogólnopolską konferencję „Sex or Gender. W poszukiwaniu natury i kultury”. Organizatorzy postanowili w możliwie szerokim i kompleksowym ujęciu przyjrzeć się relacji płci biologicznej (ang. *Sex*) i płci kulturowej (ang. *Gender*). W tym celu zaprosili do dyskusji interdyscyplinarne grono badaczy, reprezentujących takie dziedziny, jak bibliistyka, filozofia, pedagogika, socjologia kultury i psychiatria.

Konferencja została podzielona na trzy zasadnicze bloki. W pierwszym, po uroczystym otwarciu jej przez Dziekana, stosownego wprowadzenia dokonał ks. Wojciech Cichosz, który zaprezentował wyniki ankiety badającej stosunek młodzieży akademickiej do płci biologicznej i kulturowej. Na potrzeby konferencji wśród kilkuset studentów UMK zostały przeprowadzone badania z zastosowaniem metody sondażu diagnostycznego. Wykorzystano technikę ankiety, zaś narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety z pytaniami zamkniętymi i otwartymi. Ankiety na próbie 369 swoich rówieśników przeprowadzili anonimowo studenci III roku Nauk o Rodzinie Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Trzeba w tym miejscu zauważyć, że pewne niezgodności arytmetyczne (obliczenia) w niektórych pytaniach wynikają z braku udzielenia odpowiedzi przez respondentów. Trzeba też dodać, że studenci woleli wybierać odpowiedzi „nie”, gdyż odpowiedzi „tak” wymagały uzasadnienia. Zanim jednak zostaną przedstawione wyniki ankiety, trzeba wyraźnie powiedzieć, że badanie nie pretenduje do miana standaryzowanego, a miało jedynie charakter diagnostyczno-refleksyjny.

Wyniki ankiety sondażowej przedstawiają się następująco: badana populacja to słuchacze Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu: 231 studentek i 138 studentów, pochodzących ze wsi (113 osób) i miasta (256 osób), studiujących na trzech kierunkach (humanistycznym – 245, przyrodniczym – 61 i technicznym – 63). Zapytani w ankiecie o to, z jakimi spotkali się dotychczas określeniami dotyczącymi płci, wymienili następujące terminy: kobieta – mężczyzna (płeć: piękna – brzydka); transseksualista; fizyczna; psychiczna; społeczna; kulturowa; homo-, biseksualny. Respondenci pytani, czy spotkali się z pojęciem *Gender*, w 194 przypadkach odpowiedzieli twierdząco, natomiast w 175 stwierdzili, że nie spotkali się dotychczas z takim określeniem. Kolejna kwestia miała na celu uzyskanie odpowiedzi na pytanie,

czy ankietowani w pełni utożsamiają się ze swoją płcią: 358 odpowiedziało, że tak, zaś 11 dało odpowiedź przeczącą, przy czym własną płć poddawało refleksji zaledwie 78 osób, gdy 291 nigdy tego nie czyniło. Na pytanie o to, czy ludzie sami powinni decydować o wyborze płci, 109 osób odpowiedziało twierdząco, zaś 257 przecząco. Ponadto, 284 respondentów uważało, że człowieka bardziej determinuje płć biologiczna, podczas gdy 83 stwierdziło, że decydujący wpływ ma płć kulturowa. Zdecydowana większość, bo 310 respondentów uważała, że wychowanie ma wpływ na utożsamianie się z płcią – 59 osób było przeciwnego zdania. Na postawione w kolejnym punkcie pytanie, czy kultura skonstruowała normy kobiecości i męskości, „tak” odpowiedziało 295 osób, zaś „nie” – 73. W kolejnym punkcie ankiety większość badanych opowiedziała się za tym, że to mężczyźni są zaprogramowani przez naturę jako płć dominująca, agresorzy i zdobywcy oraz przywódcy (219 – tak, 150 – nie). Na pytanie o to, czy kobiety są zaprogramowane jako płć zawsze uległa, raczej pasywna niż aktywna, ta, która za kimś podąża, niż przewodzi innym, 147 respondentów udzieliło odpowiedzi twierdzącej, natomiast 220 nie zgadzało się z tą opinią. Pytani, czy istnieją zachowania typowo żeńskie i typowo męskie, 173 respondentów udzieliło odpowiedzi twierdzącej – wymieniając przy tym typowe cechy kobiet (opiekuńczość, wrażliwość, emocjonalność, praca z dziećmi, wytrzymałość, podzielność uwagi, pielęgnacja ciała, drobiazgowość, zmienność) i mężczyzn (zarabianie na rodzinę; siła, dominacja, rywalizacja, jasność sytuacji, brak podzielności uwagi, niezwracanie uwagi na detale) – natomiast 191 respondentów było przeciwnego zdania. Ankietowani zostali zapytani również o to, czy rodzaj zabawek dziecięcych determinuje przyszłe zachowania i role społeczne – 177 zaznaczyło odpowiedź „tak”, natomiast 192 „nie”. W kolejnym punkcie ankiety respondenci zostali zapytani, czy pozwoliliby swojemu synowi publicznie bawić się lalkami i wozić je w wózkach (146 – tak, 222 – nie). Ankietowani zostali też poproszeni o zakreślenie odpowiedzi twierdzącej (107) lub przeczącej (260) w kwestii prawa decydowania o wyborze płci przez własne dziecko. Większość respondentów – (230) uważała, że teoria *Gender* jest zagrożeniem, 132 – że jest nadzieją, przy czym 144 spośród ankietowanych było przekonanych, że teoria *Gender* ma szanse na zaistnienie w Polsce, podczas gdy 219 sądziła, że jest to raczej niemożliwe.

Po dokonaniu prezentacji wyników przeprowadzonego badania, głos zabrali prelegenci. Najpierw bibliści. I tak, ks. prof. UG dr hab. Grzegorz Szamocki, rektor Gdańskiego Seminarium Duchownego, wygłosił wykład „Mężczyzną i niewiastą stworzył ich (Rdz 1, 17)”. Nawiązując zarówno do myśli helleńskiej (Platon, Arystofanes), jak i biblijnej, dokonał refleksji nad przypisywanym tradycji elohistycznej tekstu Rdz 1,17. Wskazał na znaczenie hebrajskich terminów: *tselem* (obraz), *zakar* i *negebah*, ukazując kontekst ich użycia oraz możliwe interpretacje. Ks. G. Szamocki odniósł się w swoim wystąpieniu także do egzegezy rabinackiej, zwłaszcza do Eleazera ben Shammua. Podkreślił, że płciowość biologiczna ma w przekazie biblijnym wyraźny aspekt celowościowy, zawarty w Rdz 1, 28. Stąd też myśl starotestamentalna płeć zawsze rozumie jako kategorię heteroseksualną w jej komplementarności i uzupełnieniu. Podczas, gdy Bóg nazywany jest Kreatorem, to człowiek bierze udział w akcie prokreacyjnym.

Kolejny prelegent, ks. prof. UMK dr hab. Dariusz Kotecki, obecnie dziekan WT UMK, przedstawił wykład „Mężczyzną i niewiastą stworzył ich (Rdz 1, 27). Perspektywa nowotestamentalna”. W pierwszej części wystąpienia prelegent skupił się na analizie tekstów św. Pawła, zwłaszcza 1 Kor 7, 11 oraz Rz 1, 26-27. Zwrócił uwagę na użycie w wymienionych wersetach terminów *arsen* oraz *thelus* zamiast *aneir* i *gyne*, podkreślając, iż wskazuje to na położenie przez autora nacisku na biologiczne różnice pomiędzy mężczyzną a kobietą; podobna sytuacja ma miejsce w Rdz 1, 27 w LXX. Ksiądz Kotecki przypomniał, iż w świetle Biblii normy seksualne pochodzą od Boga, a ich łamanie jest łamaniem prawa Bożego. Wyjaśnił też, że według Biblii mężczyzna i kobieta, jakkolwiek różnią się pod względem biologicznym, są sobie równi pod względem godności.

Po przerwie, kierownik Zakładu Filozofii Chrześcijańskiej WT UMK, prof. zw. dr hab. Marian Grabowski, wygłosił wykład „Filozofia miłości Karola Wojtyły”. Prelegent wskazał na istotne różnice pomiędzy seksualnością a miłością seksualną. Dążąc do ukazania kategorii węzłowych w filozofii miłości Wojtyły, jakimi są oblubieńczość i czystość, przedstawił człowieka jako istotę seksualną oraz osobę. Istota seksualna, obejmująca wartości ciała i płci, często podlega uprzedmiotawianiu, podczas gdy wymiar osobowy człowieka łączy się z jego zdolnością do miłości,

do oddawania siebie. M. Grabowski, autor wydanej ostatnio pozycji „Miłość seksualna” (Toruń 2012) opisał miłość oblubieńczą jako coś więcej i zarazem coś zupełnie innego niż dotychczasowe ujęcia miłości – miłość, w której następuje całkowite oddanie siebie drugiej osobie. Prelegent przedstawił przy tym pogląd, iż na straży miłości stoi czystość, której istotą jest „nadażanie” za wartością osoby. Odnosząc się do tematu konferencji, prof. M. Grabowski skonkludował, że zamiast postawionego w tytule konferencji wyboru „Sex or Gender”, w świetle filozofii Wojtyły, należałoby powiedzieć: „Neither Sex nor Gender but Sexual Love!”, wskazując tym samym na kategorię miłości seksualnej poprzez wiązanie świata biologii ze światem wartości, a przez to odczytywanie kategorii czystości jako podziwu i czułości (fr. *admiration* oraz *tandrese*).

Następny wykład, zatytułowany „Gender, płęć, Queer... Płęć i seksualność w perspektywie kulturowej”, przedstawiony przez prof. UG dr hab. Lucynę Kopcięwicz, należąca do grona współczesnych orędowniczek nurtów emancypacyjnych, przybliżył słuchaczom zarówno historię feminizmu, jak też wyjaśnił błąd utożsamiania feminizmu radykalnego z jego liberalnym nurtem. Prelegentka przedstawiła przykłady historyczne dotyczące badań socjologicznych nad zjawiskiem homoseksualizmu i – szerzej – *Queer*, nawiązując m.in. do kontrowersyjnego raportu Kinseya z 1948 i 1953 roku. Wskazała przy tym na kształtujące się napięcie pomiędzy polityką tożsamościową a polityką braku tożsamości, powołując się na Judith Butler i jej koncepcję performatywności.

Na koniec część wykładowej, głos został przekazany przedstawicielowi medycyny. „Płęć mózgu” to tytuł wystąpienia prof. dra hab. Aleksandra Araszkiewicza, kierownika Katedry Psychiatrii Wydziału Lekarskiego UMK, w którym prelegent jednoznacznie stwierdził, że zagadnienie *Gender* jest w opozycji nie tylko do płci biologicznej, ale i – paradoksalnie – kulturowej, poprzez negowanie patriarchalnej wizji świata, będącej zarówno elementem, jak i wytworem kultury. W kontekście biologicznych determinantów płci prof. A. Araszkiewicz zdecydowanie podkreślił rolę nie tylko mózgu, ale przede wszystkim hormonów płciowych (testosteronu i estrogenów), postrzegając koncepcje płci *Gender* jako wtórne względem płci biologicznej.

W ujęciu prelegenta, *Gender* to raczej sposób komunikowania się ze światem, ale o płci biologicznej decydują inne, pozakulturowe czynniki.

Ważnym elementem konferencji, w pewnym sensie wiążącym wystąpienia prelegentów, był otwarty panel dyskusyjny, prowadzony przez dra Krzysztofa Pilarza, podczas którego zarówno prelegenci, jak i osoby z audytorium mogły zabrać głos oraz ustosunkować się do omówionych podczas konferencji zagadnień. W tej części wywiązała się żywa dyskusja, zapoczątkowana przez wymianę zdań pomiędzy prof. Marianem Grabowskim a prof. Lucyną Kopciewicz, dotycząca sposobu rozumienia kategorii płci kulturowej oraz kontrowersji związanych zarówno z jej kształtowaniem, jak też jej relacją do płci biologicznej. Mimo pojawiających się licznych kontrowersji, na uwagę zasługuje fakt, że konferencja była nie tylko twórczą interdyscyplinarną dyskusją, ale i debatą prowadzoną w duchu naukowej rzetelności i wzajemnym szacunku.